

Hilversum, 21 oktober 2024,

Betreft: Punten voor commissiedebat begroting

Geachte leden van de Digitale Zaken Commissie,

Op 11 november 2024 vindt het debat plaats over de begroting van BZK voor zover deze ziet op Digitale Zaken. Graag geven wij u vanuit PublicSpaces, een unieke coalitie van ongeveer [vijftig publieke organisaties](#), zoals gemeenten publieke omroepen, onderwijs, erfgoed-instellingen, festivals, bibliotheken, musea en de zorg, en grote en kleine Nederlandse ondernemingen enkele punten mee voor het debat. Deze brief wordt ook verzonden namens Waag, Futurelab voor design en technologie, en Commons Network.

PublicSpaces ontplooit verschillende activiteiten met als doel het bouwen van een digitaal ecosysteem van producten en diensten gebaseerd op publieke waarden. Deze missie sluit goed aan op de agenda Digitale Open Strategische Autonomie (DOSA). In deze agenda worden grofweg drie grote maatschappelijke uitdagingen benoemd die nauw met elkaar samenhangen.

Er is een gebrek aan wezenlijke autonomie in strategische (digitale) sectoren; mensen, organisaties, bedrijven én overheden ervaren allemaal de negatieve gevolgen van een te grote afhankelijkheid van grote, niet-Europese tech-bedrijven. Daarnaast lopen de Europese en Nederlandse techsector achter; van de twintig meest waardevolle technologiebedrijven wereldwijd, zijn er slechts twee Europees. En de achterstand groeit, want de totale investeringen in onderzoek en innovatie blijven ook achter. Ten slotte brengt onze afhankelijkheid ook risico's met zich mee voor fundamentele rechten en de democratische rechtsstaat. Privacybedreigingen, maar ook desinformatie en polarisatie zijn het gevolg van keuzes die bedrijven en overheden buiten Europa maken en waarop wij te weinig invloed hebben.

De aanpak van deze drie maatschappelijke problemen vergt een overkoepelende aanpak die alle drie de problemen meeneemt. Te vaak worden er oplossingen aangedragen die slechts één van de drie uitdagingen adresseert en de andere twee negeert of, in sommige gevallen, de oplossing daarvoor nog complexer maakt. Een overkoepelende aanpak zet in op drie elementen.

Op de eerste plaats moeten we het gebruik en ontwikkeling vergroten van bestaande alternatieven voor digitale producten en diensten die zijn gebaseerd op publieke waarden. Voor sommige digitale producten en diensten van grote techbedrijven zijn er al bestaande alternatieven. Met de 'Digitale Spelkeuken'¹ brengt PublicSpaces deze alternatieven in kaart en delen we kennis over de implementatie ervan. Denk aan: Nextcloud in plaats van Google Docs. Big Blue Button in plaats van

---

¹ De Digitale Spelkeuken is een methodiek ontwikkeld door PublicSpaces om organisaties te helpen in hun transitie naar het gebruik van digitale producten en diensten gebaseerd op publieke waarden.

Microsoft Teams. Rocketchat in plaats van Slack. Matomo in plaats van Google Analytics.

Hoe kan het gebruik van bestaande alternatieven gestimuleerd worden?

- Door het ondersteunen en verder ontwikkelen van initiatieven zoals de Digitale Spoelkeuken kunnen meer overheden, organisaties en bedrijven gebruik maken van de opgedane kennis over welke alternatieve digitale producten en diensten er zijn en hoe daarop overgestapt kan worden.
- Daarnaast kan de overheid een enorme impuls geven aan alternatieven voor digitale producten en diensten die gebaseerd zijn op publieke waarden via aanbestedingen. Overheden kopen jaarlijks voor meer dan €80 miljard aan producten en diensten in bij bedrijven, waaronder dit soort digitale producten en diensten. Door meer gewicht te geven aan veiligheid, strategische autonomie en publieke waarden in aanbestedingen kan een enorme impuls gegeven worden aan de oplossing van deze drie maatschappelijke uitdagingen.
- Stimuleer, gebruik, en neem deel in Digitale Gemeenschapsgoederen (Digitale Commons) die inzetten op een democratische en collaboratieve praktijk met duurzame business modellen. Ontwikkel daarom technische capaciteit binnen de overheid, en hanteer zowel in gebruik als aanbestedingen, open standaarden en interoperabiliteit. Denk aan cloud beheer, tools voor onderwijs, en sociale media.

Op de tweede plaats moeten we (markt)ruimte creëren voor alternatieve producten en diensten die zijn gebaseerd op publieke waarden. Bestaande alternatieven krijgen te weinig ruimte om te concurreren in digitale markten. Dat is het gevolg van actieve politieke keuzes om veel digitale markten gesloten te houden. Er zijn voorbeelden van hoe het wél moet. Met de Digital Markets Act (DMA) is besloten om interoperabiliteit af te dwingen van berichtendiensten (denk aan Whatsapp).

Het is belangrijk dat de overheid interoperabiliteit afdwingt op elk soort sociaal platform dat in Nederland actief wil worden. Dat creëert een pluriform online sociaal mediumlandschap dat beter is voor onze fundamentele rechten. Mensen kunnen immers een privacy veiliger alternatief kiezen. En het geeft Nederlandse en Europese bedrijven überhaupt de mogelijkheid om te concurreren.

Dergelijke interoperabiliteit kan op veel meer digitale markten afgedwongen worden. De daarmee samenhangende dataportabiliteit creëert een opener markt, waarop consumenten zich vrijer kunnen bewegen en sneller innovatie mogelijk is. Daarmee krijgen startups en mkb-ondernemingen kansen die in de huidige gesloten digitale samenleving niet worden geboden – winner takes all is nu nog het uitgangspunt.

Dit zal een impuls geven aan de Nederlandse technologiesector waardoor niet alleen nieuwe digitale producten een kans krijgen, maar er ook bedrijvigheid ontstaat in de dienstverlening daaromheen.

- Nederland moet in Europa pleiten voor het afdwingen van interoperabiliteit in zoveel mogelijk digitale markten (sociale media, kantoorsoftware, zoekmachines, etc.) en voor de ontwikkeling van open standaarden voor deze digitale markten.

Ten derde moeten we nieuwe alternatieve producten en diensten ontwikkelen die zijn gebaseerd op publieke waarden. Er ligt een rol van de overheid om deze ontwikkeling te stimuleren. De DOSA noemt bijvoorbeeld de Cloud markt als een markt “met dominante posities voor met name de Amerikaanse aanbieders Amazon en Microsoft”. Dat is een voorbeeld van een gevaarlijk gebrek aan strategische autonomie. Investerings in alternatieve Clouddiensten, bijvoorbeeld via initiatieven als IPCEI CIS en NextCloud, moeten een forse impuls krijgen.

Duitsland heeft precies om deze reden een ‘Sovereign tech fund’ opgericht.² Een fonds, vergelijkbaar met het groeifonds, dat is opgericht voor het vergroten van de digitale soevereiniteit/autonomie. “Digitale soevereiniteit is het zelfbepaalde gebruik van digitale technologieën en systemen door individuen, de industrie en overheden. We moeten de open digitale infrastructuur versterken om de veiligheid, innovatie en economische groei te bevorderen en een veerkrachtige digitale basis voor participatie en democratie te garanderen.”

- Investeer in Europese samenwerking voor een soevereine Europese stack, onder andere door bij te dragen aan de EDIC for Digital Commons, in samenwerking met Duitsland, Frankrijk, Estland en andere landen.
- Creëer in coördinatie met deze EDIC een Nederlands (en Europees) equivalent van het Duitse ‘Sovereign tech fund’ en investeer in open digitale infrastructuur met als doel het vergroten van onze digitale autonomie, het stimuleren van innovatie en economische groei en het beschermen van onze fundamentele waarden.

Wij hopen van harte dat deze denkrichtingen u helpen in uw debat en in uw besluitvorming.

Met vriendelijke groet,

PublicSpaces

Waag, Futurelab voor design en technologie

Commons Network

Geert-Jan Bogaerts, voorzitter

Sander van der Waal,
onderzoeksdirecteur

Sophie Bloemen,
directeur

² <https://www.sovereigntechfund.de/mission>